



Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus, ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. Quæ sint partes integrales, subjectivæ, & potentiales prudentiæ?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

ARTICVLVS II.

Quæ sint partes integrales, subjectivæ, & potentiales prudentiæ?

5. **T**Riplex genus partium in qualibet virtute distingui solet: aliæ vocantur integrales; aliæ subjectivæ; aliæ potentiales. Partes integrales dicuntur non aliqui habitus aut actus partiales, ex quibus ipsa virtutis essentia coalescat (est enim quælibet virtus una simplex qualitas omnino indivisibilis) sed quædam conditiones, aut dispositiones, aut actus, in quibus proficitur opus virtutis. Partes subjectivæ sunt species virtutis, de quibus illa essentialiter prædicatur, sicut animal de homine, equo, leone &c. unde totum id quod est de ratione virtutis divisæ, debet in singulis ejus partibus subjectivis reperiri. Partes denique potentiales vocantur quædam virtutes minüs principales, quæ alteri principali adjunguntur, cuius rationem non perfecte attingunt, sicut partes subjectivæ, habent tamen cum illa connexionem, vel quia ordinantur ad actus minüs principales in eadem materia, vel quia in modo procedendi, & moderandi passiones & actus appetitüs, assimilantur modo proprio talis virtutis.

6. Partes igitur integrales prudentiæ à D. Thoma 2. 2. quæst. 49. octo assignantur, nempe memoria, intellectus, vel intelligentia, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspectio, & cautio. Ex quibus quinque priores spectant ad prudentiam secundum quod est cognoscitiva, consiliandi per eubuliam, & iudicandi pro sinefim, vel gnomen; nam omnes illæ deserviunt perfecto consilio & iudicio. Tres verò posteriores pertinent ad prudentiam secundum principale actum, qui est præcipere, vel applicare ad opus.

Memoria ergo est recordatio præteritorum, quæ plurimum valet ad prudentiam. Intellectus five intelligentia dicit præsentium notitiam: ut enim prudenter iudicemus, necesse est præsentem statum rei nobis esse probè perspectum. Docilitas importat affectum & promptitudinem ad discendum, quæ etiam multum juvat ad prudentiam. Solertia deservit ad hoc ut homo per seipsum inquirendo, citò assequatur perfectam rei assimationem. Ratio dicit aptitudinem ratiocinandi, & aliud ex alio legitime colligendi; unde non sumitur pro ipsa potentia ratiocinativa, sed magis pro bona ejus dispositione & usu. Providentia importat prospectum futurorum, vel, ut alij volunt, dicit rectam ordinationem eorum quæ sunt ad finem. Circumspectio dicit attentionem ad omnia quæ occurrunt, & conferentiam illius quod in finem ordinatur cum his quæ circumstant, ne quid ex necessarijs desit in opere. Cautio denique importat attentionem ad præcavenda mala, quæ bonis admisceri possunt.

7. Partes verò subjectivæ prudentiæ, seu species ejus, sunt duæ, nimirum prudentia monastica, quæ unusquisque regit seipsum, suosque actus, intendens bonum proprii suppositi in ordine ad finem humanæ vitæ; & polyarchica, per quam multitudo gubernatur. Et hæc subdividitur in quatuor species, nempe in regnativam, politicam, æconomicam, & militarem, de quibus dicitur S. Thomas 2. 2. quæst. 50.

Prudentia regnativa est ipsa Regis prudentia, quæ civitatem vel regnum regit. Politica est illa

Tom. IV.

A quæ homines seipsos regunt in obediendo præfectis in ordine ad bonum commune. Oeconomica est illa quæ respicit administrationem honorum familiarum. Militaris denique ea est quæ dirigit milites ad hostes oppugnandos, vel eorum insultus repellendos.

Regnativa rursus subdividitur in Monarchicam, quæ unus multitudini præfidet; Aristocraticam, quæ pauci, & magnates; & Democraticam, quæ multi, ut populus, gubernant in Republica.

8. Partes tandem potentiales prudentiæ, five quæ ordinantur ad actus minüs principales, deservientes principalissimo, sunt tres, nempe Eubulia, Sinesis, & Gnome. Etenim in intellectu pratico in ordine ad agibilia, præter universalia iudicia circa finem, quæ rectificat synderesis, tres tantum sunt actus versantes circa media, nimirum consilium, iudicium, & imperium; ex quibus perfectissimus est imperium, ad quod tam iudicium quàm consilium ordinantur; unde illud pertinet immediate ad ipsam prudentiam, quæ inter virtutes media respicientes est perfectissima, ut fusè ostendimus in Tractatu de actibus humanis disp. 11. quæ est de usu & imperio. Pro rectificando verò consilio ponitur Eubulia, quæ idcirco bene consiliativa dicitur. Ad rectificandum verò iudicium ponuntur duæ virtutes, nempe Sinesis & Gnome, quarum prima iudicat secundum communes leges, & ideò est directiva communis iustitiæ legalis; altera verò iudicat secundum rationem naturalem de his, in quibus deficit lex communis; à qua proinde dirigitur epixeia, quæ est altior iustitia, quàm legalis communiter dicta. De his partibus prudentiæ, seu virtutibus illi annexis agit S. Thomas 2. 2. quæst. 51. ubi fusè profequitur quæ nos breviter & compendiosè expendimus.

9. Porro quàm virtus hæc homini necessaria sit, tum sacri tum prophani Authores passim docent; eamque unanimi consensu, certatimque commendant. Sic Proverb. 3. *beatus vir dicitur qui affluit prudentiâ, vel Hebraicè, beatitudines viri, ut multiplex beatitudo viri prudentis commendetur.* Sic Ambrosius lib. de Paradiso, quadruplicem fluvium inde promanantem explicans: *Phison prudentia est (inquit) & ideò aurum optimum habet.* Et paulò infra: *Bene utique primo loco fluvius hic positus est, quia non unam gentem circumfluit: non enim angusta quadam, sed divæ utilitatum prudentia est quæ pluribus proficit: ideò prima ut si quis de Paradiso fuerit egressus, velut quoddam eum prudentia flumen excipiat, ne citò possit arefcere: sed per hanc ad Paradisum facillè revertatur.* Et lib. 1. de officijs cap. 27. *Primus officij fons est prudentia, qui fons & in cæteris virtutibus derivatur: neque enim potest iustitia sine prudentia esse, cum examinare quid iustum quidve iniustum sit, non mediocris sit prudentia.* Augustinus lib. de moribus Ecclesiæ cap. 24. *Non diutius de prudentia differendum est, ad quam dignoscenda pertinet appetendorum ac vitandorum; quæ si desit, nihil eorum de quibus jam dictum est (ad iustitiam, fortitudinem, temperantiam pertinentium) effici potest.* Basilius in constitutionibus monasticis cap. 15. *Prudentia remota nihil cuiusvis generis est, quod licet bonum videatur, non in vitium recidat, si aut alieno tempore, aut non adhibita moderatione fiat; ratio verò & prudentia ubi rebus bonis idoneum tempus ac modum definitur, mirabile est quantum ex earum usu fructus*

Zz. iij

redundet &c. Demum Tullius quaest. 2. Tusculana: *Sine prudentia ne intelligi quidem ulla virtus potest &c.*



DISPUTATIO II.

De Justitia, & partibus ejus.

JUSTITIA secunda Cardinalium virtutum, prima est & præstantissima inter morales: unde Philosophus 5. Ethicorum cap. 1. *Præclarissima virtutum (inquit) est justitia, & neque Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis. Hac (ait Ambrosius) virtus publica est, alijs nata, non sibi: foris tota est, & quidquid habet, quadam inclementia sui, dum rapitur amore communi, transfundit in proximos. Hac (subdit Ribadeneira lib. 2. de Principe Christiano cap. 3.) principio fundavit regna, fundata stabilivit, stabilita auxit, ornavitque, & quam obtinent amplitudinem, majestatemque concessit. Hac populi vulneribus medetur, seditiones restringit, exasperatos animos mitigat, pacem firmat, bellis obsistit, Reges gloriosos facit, regnis securitatem præstat, & in primis Deum honorat ac reveretur, cui nullum potest esse sacrificium gratius, nulla hostia acceptior, quam victima justitiæ, cujus vinculo cælum cum terra, suprema cum infimis, & extrema, maximeque divulsa mundi partes, inter se conjunguntur. Demum ut scitè ait Porphyrius lib. 3. de abstinentia, *Justitia virtutum omnium obsonium est: nam sicut fames, juxta Socratem, ciborum omnium condimentum est; ita justitia omnibus virtutibus gratiam atque saporem conciliat. De hac ergo tam præclara & illustri virtute, cujus (inquit Philo lib. de creat. princ.) tanta excellentia est, ut nullus Poëta, nullus Scriptor satis laudaverit, breviter hic agendum est, & priùs ejus definitio explicanda, deinde partes ipsius recensendæ.**

ARTICVLVS PRIMVS.

Explicatur definitio justitiæ.

Justitia sumitur duobus modis: Primò largè, pro collectione omnium virtutum, sive prout dicit statum omnium virtutum collectione perfectum; & hæc vocatur justitia generalis, de qua Christus Matth. 5. dicebat: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum:* & Matth. 1. Joseph vocatur justus, id est perfectus in omni virtute, seu omnibus virtutibus exornatus. Unde quia radix omnium virtutum est gratia & charitas, multoties illa nomen justitiæ sibi assumunt, ut patet ex Augustino de natura & gratia cap. 38. & cap. ultimo, ubi sic ait: *Charitas inchoata, inchoata justitia est: Charitas magna, magna justitia est: Charitas perfecta, perfecta justitia est:* & omnes in gratia constitutos, vocamus justos, propter ipsam gratiam. Secundò justitia sumitur strictè & determinatè pro virtute aliqua morali, quæ est ad alterum, poniturque æqualitatem juris inter

A personas diversas: unde definitur ab Aristotele 5. Ethic. cap. 1. & à Cicerone libro de officijs cap. de justitia, nec non ab Ulpiano lege *justitia ff. de justitia & jure: Perpetua & constans voluntas, jus suum unicuique tribuens.* Quæ definitio perfectè declarat naturam justitiæ, ut ostendit D. Thomas 2. 2. quaest. 58, art. 1. nam per hæc verba: *Perpetua & constans voluntas*, indicatur quòd justitia sit virtus, cum sit voluntaria, sive ex electione, ac firma & stabilis, quæ sunt conditiones virtutis ut sic; imò innuitur quòd ejus subiectum sit voluntas, in qua sola justitia ex moralibus virtutibus subjeatur, ut patet ex dictis in Tractatu de virtutibus in communi. Per reliqua verò verba, scilicet *jus suum unicuique tribuens*, indicatur proprium objectum justitiæ, sive materia circa quam versatur: alia quippe virtutes morales sunt præcipue in ordine ad operantem, & ad proprias ejus operationes; justitia autem est præcipue circa ea quæ ad alterum sunt, sicut circa propriam materiam, & jus alienum ut ad æqualitatem servandum, tanquam proprium objectum respicit. Unde medium justitiæ, dicitur *medium rei*; medium verò aliarum virtutum, *medium rationis*: non quòd ipsa justitia non attendat etiam medium constitutum per prudentiam, atque adeò medium rationis; sed quia hæc in materia justitiæ non aliter constituitur medium, quam per æqualitatem secundum rem, ut scilicet tantum reddatur, quantum reipsa debetur: cum tamen in materia temperantiæ & fortitudinis medium non sit æqualitas à rebus determinata, sed quam prudentia attentis omnibus circumstantijs constituit, quæ proinde modo erit plus, modò minus, modò sic, modò aliter, secundum quod circumstantiæ temporis, loci, personarum &c. variantur.

Porro jus quod est objectum justitiæ, adæquate dividitur in jus naturale, & jus positivum, ut docet D. Thomas 2. 2. quaest. 57, art. 2. Jus enim, sive justum, est illud quod est adæquatum seu commensuratum alteri: dupliciter autem potest alicui homini esse aliquid adæquatum, nimirum vel ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantum dat, ut tantumdem recipiat, & hoc vocatur *jus naturale*; vel ex aliquo conditio, sive privato, sive publico, & hoc appellatur *jus positivum*, quod subdividitur in divinum & humanum, rursusque humanum in Canonicum & Civile: nam licet apud Philosophos jus humanum non sit nisi quod dicitur civile sive temporale, eò quòd apud illos sola externa & merè temporalis politia comperta esset; tamen apud Christianos, qui agnoscunt duplicem hominis societatem, pro duplici proximo sine in quem homo dirigi potest, duplex quoque jus positivum, à duplici potestate fines illos intendente promanans, est agnoscendum.

Si autem queratur, quid sit jus gentium, & an à jure naturali & positivo distinguatur? Ad primam partem quæ sit respondeo, jus gentium dici illud quod est omnibus gentibus bene institutis commune, & earum consensu vel saltem usu inductum. Nam sicut omnes gentes, tametsi regni & provincijs divisæ, habent semper moralem aliquam unitatem, & mutuam communicationem indigent; ita etiam indigent jure aliquo & legibus, saltem usu ipso latis, & tantopere diffusis, quantum communicatio illa quam dirigunt. Ad secundam verò quaestionem dico jus gentium contineri sub jure positivo humano, quamvis aliquid participet de jure naturali.